



خداوند شرور را براساس هدف و حکمت آفریده است

عضو مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران با رد پاسخهای فلاسفه اسلامی به شبهه شرور بر اساس مبانی دینی، فلسفی و حکمی به شبهه شرور پاسخ داد و تأکید کرد: خداوند مبتنی بر هدف و حکمتی شرور را آفرید.

عضو مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران با رد پاسخهای فلاسفه اسلامی به شبهه شرور بر اساس مبانی دینی، فلسفی و حکمی به شبهه شرور پاسخ داد و تأکید کرد: خداوند مبتنی بر هدف و حکمتی شرور را آفرید. به گزارش خبرنگار مهر، دکتر علی افصلی طی نشست در مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران که پنجشنبه 5 خرداد برگزار شد، در مورد این موضوع که "آیا شرور لازمه ذاتی عالم ماده اند؟" سخنرانی کرد.

وی مسئله شرور را یکی از مهمترین چالشهای الهیون خواند و گفت: شرور به مجموعه تمام امور ناخوشایند که موجب صدمه و زیانی به موجودات می شود اطلاق می شود که در غرب آن را به دو بخش شرور طبیعی (مثل زلزله، بیماری، سیل و...) و اخلاقی (حوادث ناشی از سوء رفتار آدمی مثل جنگ، قتل، دزدی و...) تقسیم می کنند.

عضو هیئت علمی مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران افزود: این سؤال مطرح است که اگر الهیون معتقدند عالم مخلوق خدای عادل، حکیم، مهربان و... است چرا باید در جهان شر باشد و چرا عالمی سراسر خیر وجود ندارد؟ با این اشکال می خواهند بگویند خدا مسئول پیدایش شرور در عالم است و این با رحمانیت و مهربانی خدا منافات دارد.

وی تأکید کرد: قوت این اشکال در غرب به حدی است که عده زیادی را به الحاد کشانده و یا بخشی از خداپرستان که نتوانستند در برابر قوت این اشکال مقاومت کنند در عقاید خودشان در مورد صفات و کمالات خدا تجدید نظر کردند. البته عده دیگری هم در غرب به شدت در مقابل این اشکال مقاومت کرده و از اعتقاد به خدای قادر و مهربان مطلق دفاع و سعی کردند با رویکردهای مختلف به این شبهه پاسخ دهند.

دکتر افصلی با بیان اینکه در فرهنگ اسلامی نیز این شبهه از قدیم الایام مطرح بوده اما نه به شدت غرب، افزود: متفکران ما در بحث الهیات در ضمن بحث از افعال خدا به مبحث چگونگی ورود شرور به عالم ماده می پرداختند. در فرهنگ اسلامی با رویکردهای کلامی، عرفانی و فلسفی به شبهه شرور پاسخ داده شده است.

از نظر فلاسفه اسلامی شرور مخلوق خدا نیست

وی به تشریح و نقد مهمترین پاسخ فیلسوفان اسلامی به مسئله شرور پرداخت و گفت: فلاسفه ما در پاسخ به این شبهه می گویند "خدا خالق شرور نیست". با این جواب این سؤال مطرح می شود که پس خالق شرور کیست؟ اگر شرور مخلوق خدا نیست پس این شرور چگونه به عالم راه پیدا کرده است؟ لذا متفکران اسلامی در کتب خویش با عنوان "فی کیفیت دخول الشر فی القضاء الهی" به شبهه شرور می پردازند.

وی افزود: پاسخ تفصیلی آنها به این شبهه به چند بخش تقسیم می شود؛ اول مطرح می کنند که ماهیت شرور عدمی هستند و شرور از آن جهت شر هستند که موجب یک نقص و کمبود می شوند و نتیجه می گیرند که امور عدمی خالق نمی خواهد. از سویی می گویند: شرور نسبی هستند و شر مطلق در عالم وجود ندارد؛ شرور نسبت به برخی موجودات خوب و نسبت به برخی بد است اما چون خیر آنها به جنبه های بد غلبه دارد خلقتشان حکیمانه است.

عضو مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران تأکید کرد: مهمترین پاسخ فلاسفه اسلامی به شبهه شرور این است که "شرور مخلوق خدا نیستند بلکه لازمه ذاتی عالم ماده هستند". فلاسفه اسلامی معتقدند که خلق عالم ماده بدون شر محال است. این سؤال مطرح می شود که خب خدا عالم ماده را نمی آفرید چه اتفاقی می افتاد؟ در نظام فلسفه اسلامی خلق نکردن عالم ماده غیرممکن است چون مطابق اصل ضرورت علی و معلولی باید عالم ماده آفریده شود. معتقدند که اگر خدا عالم ماده را به خاطر ضررهای اندک نیافریند، ما از خیرهای زیاد این عالم محروم می شویم. پس خداوند به خاطر خیرات این عالم که بر شرور غلبه دارد عالم ماده را خلق کرد. در واقع فلاسفه اسلامی با این پاسخ، شرور را به گردن عالم ماده می اندازند.

وی با نادرست خواندن پاسخهای متفکران اسلامی به شبهه شرور، تأکید کرد: این حرف که شرور عدمی هستند نادرست است و

تشریح این مبحث را در سخنرانی قبلی خود در سال گذشته بیان کرده ام که به زودی طی مقاله ای منتشر خواهد شد و این جلسه بخش دیگری از نقد بنده به پاسخ ضعیف فلاسفه اسلامی نسبت به شبهه شرور است.

دکتر افضل با بیان اینکه بخش مهمی از قوت شرور ناشی از پاسخهای ضعیف الهیون است، گفت: فلاسفه ما یکی از ضعیف ترین پاسخها را به شبهه شرور داده اند. شاید در ظاهر پاسخها منطقی و عقلی به نظر برسد اما این پاسخها بیشتر از شبهه شرور، به اصل اعتقادات الهی لطمه زده است.

فلاسفه اسلامی شرور را ناشی از هیولای اولی می دانند

وی به تشریح نقاط ضعف پاسخ فلاسفه اسلامی به شبهه شرور پرداخت و با اشاره به مراتب عالم وجود در تفکر اسلامی افزود: از نظر فلاسفه اسلامی پایین ترین مرتبه وجود "عالم ماده" است. آنها معتقدند طبیعت از دو جوهر "هیولا یا ماده اولی" و "صورت" تشکیل شده است که این هیولا باعث می شود در عالم ماده حرکت و دگرگونی مداوم برقرار باشد. آنها معتقدند تمام تحولات عالم طبیعت ناشی از جوهر هیولای اولی است و گاهی همین دگرگونی ها و تغییرات پی در پی منجر به پیدایش شرور می شود و در واقع حصول امور تضاد گاهی منجر به شر می شود.

وی در ادامه به تشریح پاسخ خود پرداخت و تأکید کرد: بنده معتقدم که شرور لازمه عالم طبیعت نیست و هم معتقدم خداوند می توانست صد در صد عالم ماده را خیر محض بیافریند. خداوند خود شرور را در عالم ایجاد کرده است و می توانست ایجاد نکند اما اینکه چرا شرور را آفرید مهم است.

دکتر افضل با رد پاسخ فلاسفه اسلامی به شبهه شرور افزود: ادله هیولای اولی بسیار ضعیف است و اساسا این ادله از آنجا ناشی شده که فیلسوفان ما تلقی خاصی از اجسام مادی مبتنی بر طبیعت زمان خویش داشتند که بعدها آن تلقی از ساختار ماده رد شد.

پاسخ فلاسفه اسلامی به شبهه شرور با آموزه های وحیانی منافات دارد

وی سهروردی، خواجه نصیرالدین طوسی، شهید مطهری و... را از جمله متفکران مخالف با نظریه هیولا خواند و در ادامه بر اساس آموزه های وحیانی به نقد پاسخهای فلاسفه اسلامی در شبهه شرور پرداخت و افزود: اشکال دیگر این نظریه این است که فلاسفه ما به حکم اینکه مسلمان بودند در کتب خویش به آیات و روایات اسلامی استناد می کنند. اما بر اساس آموزه های وحیانی چیزی به نام خاصیت ذاتی موجودات در عالم نداریم و هر خاصیتی را در عالم وجود می توان از یک موجود گرفت و چیز دیگری به آن داد و اراده الهی در اینجا مطرح است.

وی افزود: منظور از نداشتن خواص ذاتی، خواص عینی بیرونی منظور است، نه در مورد ذاتیات مفهومی مثل چهار و زوجیت. رد مقوله استعداد ذاتی بر اساس آموزه های وحیانی، آثار و تبعات زیادی دارد و در عالم فکر و فلسفه خیلی از نظریات را ویران می کند.

عضو مؤسسه حکمت و فلسفه ایران با استناد به ادله فلسفی نیز به رد پاسخ متفکران اسلامی در مورد شرور پرداخت و افزود: غربیها در مسئله منطقی شر یک اشکال برون دینی می کنند و می گویند بین گزاره های "شر وجود دارد" و "خدا قادر مطلق است" تعارض وجود دارد. می خواهند بگویند که یک دیندار در آن واحد نمی تواند هم به وجود شرور هم به وجود خدای کامل و هم اینکه این شرور مخلوق خدای کامل است معتقد باشید. پس بین این گزاره ها تعارض وجود دارد و باید دست از یکی از این گزاره ها بردارید تا تعارض رفع شود.

وی افزود: ما برای این مسئله منطقی شر پاسخ داریم که به طور اجمال این است که ما از گزاره های دینی می توانیم تبیینی ارائه دهیم که با آن تبیین وجود شرور هیچگونه منافاتی با وجود خدای کامل نداشته باشد. پلانتینگا برای حل شبهه منطقی شرور پاسخ درستی مبتنی بر "اراده آزاد" داده است و می گوید: ما بین گزاره "شر وجود دارد" و "خدا کامل است" گزاره دیگر "انسان مختار است" هم باید قرار دهیم تا مشکل حل شود.

پاسخ متفاوت بر شبهه شرور ناشی از عدم درک حکمت الهی در خلق شر است

وی با بیان اینکه شبهه شرور پاسخ درون دینی و برون دینی دارد، افزود: در دیدگاه ما افعال خدا شر آفریده و واقعا شر را به قصد صدمه زدن آفریده است اما همه حکمت و هدف الهی را ما نمی دانیم و با توجه به مجموعه گزاره های دینی می توان به این شبهه پاسخ داد. پشت سر این آفرینش هدف حکیمانه وجود دارد و این هدف فهمیده نمی شود مگر اینکه حکمت آفرینش را بفهمید و آنگاه وجود شر نقضی بر وجود کمالات خدا تلقی نمی شود.

وی شیطان را مثل دیگر موجودات عالم مخلوق خدا خواند و گفت: در تفکر ادیان ابراهیمی شیطان مخلوق مختار است و هیچ قدرت تکوینی به این معنی که زلزله، توفان و... ایجاد کند ندارد و به مانند ما انسانها که در حیطه اختیار خود گاهی سوء استفاده می کنیم و شر اخلاقی ایجاد می کنیم شیطان هم شر اخلاقی در حیطه اختیار خود ایجاد می کند و مسئول اعمال خود است و هیچ قدرت تکوینی بر عالم ندارد.